

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба автореферати диссертатсияи Алиназарова Муҳаббат Раҳматназаровна дар мавзуи «Методикаи оmodасозии мутахассисони ояндаи биология бо истифода аз технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ», барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯи ихтисоси 5.3.10.5. Назария ва технологияи таълими биология

Автореферати диссертатсияи Алиназаров М.Р. ба яке аз масъалаҳои мубрами илми педагогика – тақмили методикаи оmodасозии омӯзгорони ояндаи фанни биология дар шароити рақамикунонии низоми маориф бахшида шудааст.

Алиназарова Муҳаббат Раҳматназаровна 23 октябри соли 1976 дар ноҳияи Шуғнони Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ба дунё омадааст. Миллаташ тоҷик буда, маълумоти олий дорад. Соли 2002 Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М. Назаршоевро аз рӯи ихтисоси «биолог, муаллимаи биология» хатм намудааст. Фаъолияти меҳнати худро дар соҳаи маориф ҳанӯз дар давраи донишҷӯӣ оғоз намуда, дар муассисаи таҳсилоти миёнаи умумии №38-и ноҳияи Шуғнон ба ҳайси муаллимаи фанни биология фаъолият кардааст. Пас аз хатми донишгоҳ фаъолияти худро дар шӯъбаи маорифи шаҳри Хоруғ идома дода, ба ҳайси мушовир оид ба корҳои тарбиявӣ саҳм гузоштааст.

Аз соли 2004 фаъолияти касбии худро дар Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М. Назаршоев оғоз намуда, аввал ба ҳайси лаборанти факултети биология кор кардааст (2004–2008). Солҳои 2008–2012 ба вазифаи ассистенти кафедраи биологияи умумӣ таъин гардида, дар раванди таълим ва таҳқиқоти илмӣ иштироқи фаъол доштааст. Дар давраи солҳои 2012–2014 вазифаи муовини декан оид ба корҳои тарбиявии факултети биологияро иҷро намуда, дар тарбияи донишҷӯён ва ташкили корҳои тарбиявӣ саҳми назаррас гузоштааст.

Аз моҳи сентябри соли 2016 то имрӯз дар вазифаи муаллимаи калони кафедраи биологияи умумии факултети биологияи Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М. Назаршоев фаъолият менамояд. Ҳамзамон, бо фармоиши роҳбарияти донишгоҳ ба ҳайси унвонҷӯи кафедраи биология пазируфта шуда, дар самти таҳқиқоти илмӣ фаъолият мебарад.

Алиназарова М.Р. дар фаъолияти омӯзгорӣ ва илмӣ ба масъалаҳои таълими фанни биология, ташаккули малакаҳои илмӣ-таҳқиқотии донишҷӯён ва баланд бардоштани сифати таълим таваҷҷуҳи махсус зоҳир менамояд. Ӯ дорои таҷрибаи бойи педагогӣ буда, дар татбиқи усулҳои муосири таълим, аз ҷумла истифодаи технологияҳои иттилоотӣ дар раванди омӯзиш, фаъолона иштирок мекунад.

Мубрамии мавзуи таҳқиқот. Дар шароити табдилоти рақамии ҷомеа, технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ (ТИК) ба ҷузъи ҷудонашавандаи раванди таълим ва яке аз воситаҳои асосии баланд бардоштани сифати тайёрии кадрҳои педагогӣ табдил ёфтаанд. Доир

будан ба ТИК яке аз талаботи калидии касбӣ нисбат ба омӯзгори муосир ба шумор меравад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон рақамикунонии соҳаи маориф ҳамчун самти афзалиятноки сиёсати давлатӣ эътироф шудааст. Дар Паёмҳои худ ба Маҷлиси Олӣ Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ - Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таъкид менамояд, ки рушди илм, маориф ва маҳорати педагогӣ заминаи асосии пешрафти устувор ва ташаккули иқтисодии зеҳнии миллат мебошад.

Бо вучуди ин, таҷриба нишон медиҳад, ки сатҳи омодагии донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии педагогӣ ба истифодаи ТИК дар фаъолияти касбӣ ҳанӯз ҳам кофӣ нест. Пойгоҳҳои педагогӣ ва моделҳои методии ташаккули салоҳияти иттилоотии омӯзгорони ояндаи фанни биология ба таври кофӣ таҳия нашудаанд.

Аз ин рӯ, зарурати таҳқиқи илмӣ ва таҳияи методикаи илмӣ асоснокшудаи омодаسازی омӯзгорони ояндаи фанни биология бо истифода аз технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ, ки ба ташаккули салоҳиятҳои касбӣ ва иттилоотии онҳо дар шароити низоми муосири таҳсилоти олии педагогӣ равона шудааст, ба миён меояд.

Робитаи таҳқиқот бо барномаҳо (лоиҳаҳо) ва ё мавзӯҳои илмӣ. Таҳқиқоти диссертатсионӣ мутобиқ ба самтҳои афзалиятноки сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф ва илм амалӣ гардидааст ва бо татбиқи муқаррароти Стратегияи миллии рушди соҳаи маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2030 иртиботи мустақим дорад.

Мақсади таҳқиқоти диссертатсионӣ: Мақсади асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ — муайян намудан ва аз ҷиҳати назариявӣ асоснок кардани шароитҳои педагогӣ, ки самаранокии омодагии омӯзгорони ояндаи фанни биологияро барои истифодаи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ (ТИК) дар фаъолияти касбии онҳо таъмин менамоянд.

Гузaronидани таҳлили назариявӣ ва методологӣ оид ба масъалаи истифодаи ТИК дар чараёни омодагии касбии омӯзгорони ояндаи фанни биология.

Объекти таҳқиқот. Объекти таҳқиқот раванди омодагии касбии омӯзгорони ояндаи фанни биология дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Ин раванд ба рушди қобилиятҳои педагогӣ, тақмили методологияи таълим ва истифодаи фаъолонаи технологияҳои муосири таълимӣ нигаронида шудааст. Омодаسازی касбии омӯзгорон на танҳо ба азхудкунии донишҳои назариявӣ, балки ба ташаккули малака ва маҳорати амалӣ, ки барои фаъолияти самаранок дар шароити рақамикунонии маориф ва татбиқи усулҳои

инноватсионии таълим заруранд, равона мегардад.

Мавзӯи (предмети) таҳқиқот: Мавзӯи таҳқиқот мундариҷа, сохтор ва самтҳои асосии омодаسازیи касбии омӯзгорони ояндаи фанни биология дар муассисаҳои таҳсилоти олии педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад, ки дар онҳо технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ (ТИК) ва равишҳои методологии муосир ҳамчун воситаҳои асосӣ барои ташаккули салоҳиятҳои касбӣ, педагогӣ ва иттилоотӣ истифода мешаванд.

Фарзияи таҳқиқот. Муайян карда шуд, ки баланд бардоштани самаранокии омодаسازیи касбии омӯзгорони ояндаи фанни биология дар шароити таҳсилоти олии педагогӣ имконпазир аст, агар:

- мундариҷаи омодаسازیи касбӣ бо дарназардошти истифодаи технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ ҳамаҷониба ва амиқ таҳлил гардад;

- самтҳои калидии истифодаи ТИК, ки барои фаъолияти касбии омӯзгорони фанни биология аҳамияти ҳалқунанда доранд, муайян ва аз ҷиҳати назариявӣ асоснок карда шаванд;

Сарчашмаи таҳқиқот. Ҳамчун асоси сарчашмаи таҳқиқоти диссертатсионӣ маҷмӯи васеи ҳуҷҷатҳои меъёрӣ, концептуалӣ ва илмӣ- методӣ истифода шудааст, ки соҳаи маориф ва методикаи омодаسازیи касбии омӯзгорони ояндаи фанни биологияро бо истифода аз технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ (ТИК) танзим мекунанд. Ба ин гурӯҳ дохил мешаванд:

Стандартҳои давлатии таҳсилоти умумӣ ва олии касбӣ оид ба ихтисоси «Биология»; Барномаҳо ва нақшаҳои таълимӣ, ки мутобиқи талаботи самти иттилоотӣ-технологии тайёрии кадрҳои педагогӣ таҳия шудаанд;

Навгони илмӣ таҳқиқот

Бори аввал аз ҷиҳати назариявӣ асоснок ва таҳия гардид, методикаи омодаسازیи омӯзгорони ояндаи фанни биология бо истифода аз технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ (ТИК), ки ба ташаккули салоҳиятҳои касбӣ, педагогӣ ва иттилоотии онҳо равона шудааст.

Омодаسازیи омӯзгорони ояндаи фанни биология бо таъки ба технологияҳои иттилоотию коммуникатсионӣ (ТИК) аз ҷиҳати моҳият, сохтори умумӣ ва махсус, самтҳои татбиқ ва мундариҷа мавриди таҳлил ва тавсифи илмӣ қарор гирифт.

Таҳлили ҳамаҷонибаи мундариҷа, сохтор ва самтҳои асосии омодагии касбии омӯзгорони ояндаи фанни биология дар шароити рақамикунонии таълим гузаронида шуд. Дар натиҷа, моҳият ва иқтидори педагогии истифодаи ТИК дар ташаккули омодагии касбии омӯзгор ошкор гардид.

Самтҳои калидии татбиқи ТИК дар фаъолияти таълимии омӯзгори фанни биология муайян ва асоснок карда шуданд, ки онҳо

озмоишгоҳҳои рақамӣ, захираҳои мултимедиявӣ, муҳитҳои таълимии интерактивӣ ва платформаҳои электронии таълимиро дар бар мегиранд.

Нуқтаҳои асосии ба ҳимоя пешниҳодшаванда:

- Асосҳои назариявӣю методологии истифодаи технологияҳои иттилоотӣю коммуникатсионӣ (ТИК) дар низоми омодаسازی омӯзгорони ояндаи фанни биология, ки робитаи байни технологияҳои рақамӣ ва рушди салоҳиятҳои касбии педагогиро инъикос мекунанд.

Муайян намудани моҳият, сохтор ва меъёрҳои ташаккули омодагии омӯзгорони ояндаи фанни биология барои истифодаи ТИК дар фаъолияти таълимӣ, ки сатҳи дониш, малака ва ангезаи касбиро дар бар мегирад.

Шароити педагогӣю, ки самаранокии истифодаи ТИК дар раванди омодагии касбиро таъмин мекунанд, аз ҷумла:

- ҳамгироии технологияҳои рақамӣ ба фанҳои таълимӣ;
- рушд додани ангеза ва ҳавасмандии донишҷӯён;
- ташаккули салоҳияти рақамии омӯзгорони оянда.

Моделҳои сохторию функционалии омодаسازی омӯзгорони ояндаи фанни биология бо истифода аз ТИК, ки чор ҷузъи асосиро дар бар мегирад: ҳадафманд, мундариҷавӣ, технологӣ ва натиҷавӣю арзёбӣ.

Натиҷаҳои озмоиши педагогӣю, ки таъсири мусбати истифодаи системавии ТИК-ро ба баланд бардоштани сатҳи омодагии касбии донишҷӯёни факултетҳои биология тасдиқ менамоянд.

Тавсияҳои методӣю оид ба ворид намудани ТИК ба раванди таълими факултетҳои биология, ки ба баланд бардоштани сифати таълим ва рушди фарҳанги инноватсионии омӯзгорони оянда равона шудаанд.

Аҳамияти амалии таҳқиқот. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дорои аҳамияти амалӣ мебошанд ва метавонанд барои такмил додани низоми омодаسازی касбии кадрҳои педагогӣю дар самти фанҳои табиӣю истифода шаванд.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар фаъолияти кафедраҳои фанни биологияи донишгоҳҳои педагогӣю кишвар татбиқ шудаанд ва метавонанд ҳамчун асоси назариявӣю методӣю барои такмили раванди омодаسازی касбии мутахассисон хизмат кунанд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот. Эътимоднокии ва асоснокии натиҷаҳои бадастомада бо риояи принсипҳои дақиқии илмӣю, системнокии ва санҷишпазирии маълумот таъмин мегардад. Усулҳои интихобшуда ба ҳадаф, вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот пурра мутобиқ мебошанд.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии муаллиф дар таҳқиқот дар тамоми марҳилаҳои иҷроии корҳои илмӣю зоҳир мегардад — аз интихоби мавзӯю ва ташкили таҳқиқот то таҳлили натиҷаҳо ва хулосабарорӣю.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Таҳқиқоти илмӣ дар давоми солҳои 2020–2025 дар чанд марҳила анҷом дода шудааст, ки таҳлили назариявӣ, санҷиши таҷрибавӣ ва татбиқи натиҷаҳои бадастомада дар амалияи педагогиро дар бар мегирад.

Нуқтаҳои ва хулосаҳои асосии кори диссертатсионӣ дар марҳилаҳои зерин озмоиш ва баррасӣ шудаанд:

– дар ҷаласаҳои кафедраи биологияи умумии Донишгоҳи давлатии Хоруғ ба номи М. Назаршоев;

– дар конференсиҳо ва семинарҳои илмӣ-амалии дохилидонишгоҳӣ, ки бо иштироки ҳайати профессорону омӯзгорон, магистрантон ва донишҷӯён баргузор шудаанд;

– дар раванди муҳокимаи мақолаҳои илмӣ, ки барои нашр дар маҷаллаҳои соҳавӣ пешниҳод гардидаанд.

Натиҷаҳои таҳқиқот дар раванди таълими факултетҳои биологияи донишгоҳҳои педагогии Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ шудаанд, ки онҳо дар барномаҳои таълимӣ, курсҳои методӣ ва барномаҳои бозомӯзӣ ва баландбардории савияи касбии омӯзгорон бо муваффақият истифода мешаванд.

Интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия. Натиҷаҳои кори таҳқиқоти илмӣ муаллиф дар 12 нашрия ба таърифи расидаанд, ки аз онҳо 5 адад мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои тақриршавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр гардида, 7-то мақолаи илмӣ дар нашриҳои дигар ҷоп шуданд.

Роҳбари илмӣ:

Номзади илмҳои педагогӣ, дотсенти кафедраи технологияи рақамӣ ва амнияти кеберӣ Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
Суроға: 734003 Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯч. Саид Носир, 33.
тел. (+992) 93999-60-99;
mail: silmon@mail.ru

Имзои Мавлоназаров С.С.-ро тасдиқ мекунам:

Сардори раёсати кадрҳо, коргузори ва корҳои махсуси Академияи идоракунии давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

С.С. Мавлоназаров

А.Н. Насрудинзода